

Belma Alić Ramić¹

Učenje za roditeljsku ulogu kao put ka kompetentnom roditeljstvu

Prikaz knjige: Dženeta Karić Camović, *Razvojna perspektiva ranog djetinjstva i roditeljstva: Poticajno porodično okruženje i razvoj djeteta u ranom djetinjstvu*. Sarajevo: Perfecta, 2021, 176 str.

Danas se često govori o fenomenu roditeljstva, ali je nedovoljno problematiziran i istražen koncept kompetentnog roditeljstva, onog koje vodi uspostavljanju zdravog i podržavajućeg porodičnog odnosa. Upravo knjiga koju ovdje predstavljamo razvija koncept roditeljstva zasnovanog na dinamičnom i recipročnom procesu čije je pravilno razumijevanje naročito potrebno u savremenom varijabilnom obrazovnom diskursu. Na taj način, ova knjiga otvara prostor širem razumijevanju roditeljstva u kontekstu rastućih potreba kako djece tako i odraslih.

Autorica razvija stav da roditeljstvo potrebuje vještu upotrebu različitih resursa kako bi se ispunio njegov primarni zadatak, a to je briga za dobrobit djeteta. Složenost roditeljske uloge i njeno različito poimanje ukazuje na potrebitost istraživanja ove teme i sistematsku podršku pripremi za ulogu roditelja. Pored svoje teorijsko-istraživačke vrijednosti, ova knjiga nudi praktična znanja o tome kako na najbolji način oblikovati vlastiti roditeljski model. Knjiga se javlja u vrijeme oskudne domaće produkcije pedagoške i andragoške literature, gdje se naročito primjećuje nedostatak originalnih istraživanja provedenih u bosanskohercegovačkom kontekstu. Predmetna materija u ovom djelu izložena je jasno, argumentirano i u skladu s najvišim zahtjevima znanstvene sistematičnosti i recentnim istraživanjima. Bogatim opusom integriranih saznanja o roditeljstvu i ranom djetinjstvu ovo djelo otvara vrata nepreglednom prostoru daljih pedagoških i andragoških intervencija, pri čemu andragoška intervencija u polje

¹ Belma Alić Ramić, MA, asistentica na Odsjeku za pedagogiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu; e-mail: alic.belma@hotmail.com

učenja za porodični život direktno doprinosi formiranju kvalitetnih pedagoga – roditelja.

Sadržaj knjige *RAZVOJNA PERSPEKTIVA RANOG DJETINJSTVA I RODITELJSTVA: Poticajno porodično okruženje i razvoj djeteta u ranom djetinjstvu* čine četiri cjeline: *Rano djetinjstvo u razvojno poticajnom okruženju, Roditeljstvo i razvojne potrebe djeteta, Teorijski koncepti razvoja djeteta i roditeljstva, te Diskurs roditeljske uključenosti u dječiji razvoj i učenje*. Korištenje knjige i snalaženje kroz sadržaj olakšano je Indeksom autora te Popisom slika i tabela. Oko dva najfrekventnija pojma u ovom djelu – roditeljstvo i rano djetinjstvo – autorica gradi integrativni diskurs tvrdeći kako je ulaganje roditelja u vlastiti razvoj i psihološku dobrobit ključno za pružanje podrške djetetovom razvoju. Stoga se svaka cjelina može čitati kao andragoško i pedagoško štivo. Andragoški orijentiran čitalac u njima nalazi naputke za kreiranje obrazovne podrške odraslima u roditeljskoj ulozi. Pedagog nalazi saznanja o sadržajima i uslovima potrebnim za optimalan rast i razvoj djeteta unutar porodičnog okruženja. Oba stručnjaka, ustvari, zainteresirana su za razvoj, a ovo djelo nam poručuje da je to cjeloživotni proces čiji se temelji postavljaju u najranijem djetinjstvu zahvaljujući umijećima i kompetencijama roditelja kao primarnog učitelja.

Temeljem savremenih znanstvenih saznanja autorica razmatra ulogu i značaj porodice u ranom djetinjstvu, dimenzije roditeljstva, primarni i sekundarni razvojni kontekst, te ekologiju roditeljstva. Također, upušta se u teorijska razmatranja nedovoljno afirmirana u ranijoj literaturi posvećenoj roditeljstvu, kao što su Bourdieova teorija kulturnog kapitala i Colemanova teorija socijalnog kapitala. Uz pomoć navedenih teorijskih postavki autorica uvodi koncepte kulturnog i socijalnog kapitala roditelja u diskurs kreiranja nejednakosti među djecom predškolske dobi, podršku dječijoj autonomiji, interakciju i komunikaciju u dijadi roditelj–dijete.

Cjelina *Rano djetinjstvo u razvojno poticajnom okruženju* višestrukim pokazateljima o ranom djetinjstvu u Bosni i Hercegovini čitaoca podstiče da analizira, vrednuje i kreira nova znanja o roditeljstvu i značaju porodice u razvoju djeteta. Posebnu pažnju zaslužuje istraživanje provedeno na uzorku od 310 roditelja djece predškolske dobi na području Kantona Sarajevo. Rezultati ovog istraživanja pokazuju da roditelji iz gradskih sredina, višeg obrazovnog nivoa i boljeg materijalnog statusa češće uspostavljaju poželjne interakcije sa djecom.

Nalaz ovog istraživanja, koji dakako traži značajniju pažnju stručne javnosti, jeste da mnogi roditelji nisu popunili rubriku u kojoj su trebali navesti aktivnosti kojima najčešće ispunjavaju zajedničko vrijeme s djecom. Ovo tek površno ilustrira koliko je roditeljima danas potrebno obezbijediti prilike za sticanje znanja o kvalitetnom roditeljstvu, razvojnim potrebama djece, odlikama ranog djetinjstva i sadržajima za kreiranje stimulativne porodične sredine. U skladu s prethodno kazanim, drugi dio rezultata istraživanja koje je provela Dženeta Karić Camović proistekao je iz akcijskog istraživanja i oni nedvosmisleno potvrđuju da program roditeljstva djeluje „osnažujuće za roditelje” (str. 25).

Roditelji su često u nedoumici kako pristupiti svojoj ulozi, na koje dimenzije posebno obratiti pažnju, koje resurse koristiti, a autorica kroz tematsku cjelinu *Roditeljstvo i razvojne potrebe djeteta* nudi upravo odgovore na ta pitanja. Također, ova cjelina ima naročitu praktičnu vrijednost jer elaborira temeljne karakteristike roditeljskog ponašanja prema djeci, a koje u svim konceptualizacijama roditeljstva imaju najistaknutiju ulogu. Obraćajući se roditeljima, autorica ih poziva da posebno preispitaju osnovne dimenzije roditeljstva kao što su: toplina, odbacivanje, struktura, kaos, podrška autonomiji, prisila, jer se na njima gradi holističko razumijevanje prirode roditeljstva. Opisi svih šest dimenzija popraćeni su slikovitim primjerima, pri čemu autorica skreće pažnju na to da ukoliko roditelji kroz odnos sa djetetom zadovoljavaju njegove temeljne potrebe, dijete će biti sklonije konstruktivnoj interakciji, te internaliziranju vrijednosti. Ovo vodi zaključku kako roditelji mogu modelirati ponašanje djeteta i pomoći mu pri oblikovanju zdravog odnosa prema svijetu. U daljem izlaganju nalazimo koncept roditeljskog kapaciteta, definiran kao „sposobnost odgajanja djece na *dovoljno dobar način duže vrijeme*” (str. 41). Roditeljski kapacitet se ostvaruje kroz zadovoljavanje osnovnih životnih potreba djeteta, osiguranje djetetove sigurnosti, pružanje emocionalne topline, poticajnih uvjeta za učenje i razvoj, vođenje i postavljanje granica te stabilnost. Istovremeno, autorica upozorava na situacije narušenosti roditeljskog kapaciteta, što je povezano sa dezorganiziranim životnim stilom, zanemarivanjem vlastitih i djetetovih egzistencijalnih potreba, teškoćama kontrole emocija te kritiziranjem djeteta.

Kroz tematsku cjelinu *Teorijski koncepti razvoja djeteta i roditeljstva iz perspektive ekološke teorije, teorije kapitala, teorije kontrole i perspektive (socio) konstruktivizma* autorica nudi lepezu teorijskih osnova istraživanja i razumijevanju

roditeljstva. Polazi od klasičnih teorija poput Bronfenbrennerove teorije ekološkog razvoja ili Vigotskijeve sukonstruktivističke teorije da bi došla do teorije kontrole Williama Glassera nastale s kraja XX stoljeća. Autorica poziva na dekonstrukciju pojma resurs. Naime, mnogi će se složiti da se upravo na ovom pitanju roditelji danas teško snalaze, jer su usmjereni sticanju materijalnih resursa u svrhu ispunjavanja osnovnih životnih potreba, dok teže nalaze vrijeme za ulaganje u emocionalne i socijalne resurse. Autorica nas upućuje na to da resursi roditeljstva najprije izviru iz roditeljevog ulaganja u vlastiti razvoj, te spremnosti da djeci pruže dovoljno roditeljske topline, vremena i kreativnosti. Vrijeme ispunjeno zajedničkim stimulativnim aktivnostima, temeljeno na odgovarajućim ulogama roditelja i zadacima koji prozilaze iz njih jeste jedan od najvrednijih resursa koji roditelj poklanja djetetu. Najbolja investicija koju roditelj može učiniti za svoje dijete jeste da bude uključen u njegov razvoj, te da provodi vrijeme s njim kroz različite kreativne aktivnosti, a uporište za ovu ideju vidljivo je u riječima autorice Karić Camović: „Investiranje u dobrobit djeteta osnovna je roditeljska odgovornost i uloga“ (str. 113). Njegov značaj je najveći u ranom djetinjstvu, koje je ujedno period najveće plastičnosti i vulnerabilnosti, jer svaka stimulacija ili nepoželjan utjecaj ima formativnu ulogu u razvoju djeteta.

Bazirajući analitički okvir roditeljstva na razvojnom gradijentu i distingvirajući različite vrste svakodnevnih roditeljskih aktivnosti, u okviru cjeline *Diskurs roditeljske uključenosti u dječiji razvoj*, autorica skreće pažnju na to da djeca potrebuju različitu vrstu podrške u odnosu na svoj razvojni status. To implicira da kompozicija aktivnosti koje roditelji aranžiraju treba u sebi sadržavati odgovarajući razvojni i obrazovni gradijent. Način na koji roditelji shvataju svoje uloge neminovno određuje njihov roditeljski stil i stimulativnost okruženja u kojem djeca odrastaju. Istraživanje i primjeri predstavljeni u ovoj cjelini prenose ideju da je mnogo važnije šta roditelj radi od toga ko je roditelj, što je elaborirano posebno jasno u okviru naslova *Čitanje i stvaranje porodičnog okruženja za ranu pismenost*.

Različite su pozicije s kojih svaki pojedinac kreće u putovanje zvano roditeljstvo. Zbog toga u praksi nalazimo različite varijacije roditeljskih kapaciteta za kreiranje stimulativnog porodičnog konteksta, te djeca odrastaju u okruženjima koja se mogu znatno razlikovati po svom kvalitetu i stimulativnosti. Međutim, samo stimulativno okruženje doprinosi optimalnom razvoju djeteta.

Knjiga obiluje uputama za kreiranje upravo takvog okruženja u kojem će i roditelji i djeca ostvarivati maksimum svojih razvojnih potencijala. Najviše takvih primjera nalazimo u dijelu knjige naslovljenom *Stimulativne aktivnosti u porodičnom okruženju-interaktivno u odnosu na pasivno roditeljstvo djetetu predškolske dobi*. Iskustvo koje djeca stiču u svom porodičnom (ne)poticajnom okruženju u značajnoj mjeri oblikuje razvoj njihovog mozga, utječe na kreiranje sinapsi i na njihove ličnosti u cjelini.

Na osnovu svega prethodno napisanog, smatram da djelo *Razvojna perspektiva ranog djetinjstva i roditeljstva* ima izrazitu vrijednost za andragoške i pedagoške djelatnike, ali i roditelje u potrazi za kvalitetnim sadržajima kojima će razvijati svoju roditeljsku kompetenciju. Možemo zaključiti da je riječ o izrazito vrijednom i rijetkom djelu, koje može naći svoju primjenu u andragoškom radu kao uporište za organiziranje sadržaja posebnih programa iz oblasti roditeljstva. Na taj način, ovo djelo može nadomjestiti nedostatak organizirane podrške obrazovanju za roditeljsku ulogu. Prikaz završavamo mišlju autorice koja može biti konceptualni osnov različitih programa namijenjenih roditeljima i pedagoškim djelatnicima: „Ne postoje idealni i dovoljno perfektni roditelji, već oni koji to svakog dana nastoje postati”.